

PhDr. Ondřej Moňski
Customs Administration of the Czech Republic
General Directorate of Customs
Police Academy of the Czech Republic in Prague
Faculty of Security Management
Department of Security Studies
monski@polac.cz
ORCID: 0009-0008-7251-9844

Inklinace prvovoličů ke krajní pravici a míra jejich anomie a sociální distance: sociologická sonda u středoškolských studentů v Karviné

The Inclination of First-time Voters to the Far Right and the Degree of Their Anomie and Social Distance: A Sociological Probe Among Secondary School Students in Karviná

Abstrakt

Článek analyzuje fenomén příklonu prvovoličů k podpoře krajně pravicových subjektů na příkladu statutárního města Karviná a míru jejich anomie a sociální distance na pozadí širšího trendu příklonu mladých voličů ke krajně pravicovým subjektům v evropských státech v uplynulém desetiletí. Pro svá zjištění využívá empirickou metodu dotazníkového šetření. Město Karviná bylo zvoleno jakožto typický příklad sídla stíženého strukturálními socioekonomickými problémy, jako je vysoká míra nezaměstnanosti, vysoká kriminalita či znečištěné životní prostředí. V takových podmínkách je obvykle naměřena vyšší míra anomie a sociální distance. Uvedené aspekty pak přispívají k vyšší inklinaci voličů k radikálním politickým proudům. Popularita krajně pravicových politických stran má přítom rostoucí tendenci v řadě členských států Evropské unie, tato oblíbenost je materializována ve stále vyšších volebních ziscích těchto politických stran. Významnou roli v tomto procesu hrají právě mladí voliči včetně prvovoličů, přičemž v některých typech voleb v evropských státech se mezi mladými voliči krajně pravicové strany v nedávné minulosti staly nejúspěšnějšími subjekty. V České republice prozatím nedošlo k natolik výraznému zmohutnění pravicově populistických proudů, jako je tomu ve většině západoevropských států, ovšem v kontextu současné dynamicky se vyvíjející mezinárodněpolitické situace a v kombinaci se stagnující ekonomikou zde existuje potenciál pro vzestup radikálních politických sil.

Klíčová slova: extremismus, radikalismus, krajní pravice, mládež, anomie, sociální distance.

Abstract

The article analyses the phenomenon of the inclination of first-time voters to supporting far-right subjects on the example of the statutory city of Karviná and the degree of their anomie and social distance against the background of the broader trend of the inclination of young voters to far-right subjects in European countries in the past decade. For its findings, it uses the empirical method of questionnaire survey. The city of Karviná was chosen as a typical example of a settlement suffering from structural socio-economic problems such as high unemployment, high crime rates, and a polluted environment. In such conditions, higher levels of anomie and social distance are usually measured. These aspects in turn contribute to a higher propensity of voters towards radical political currents. The popularity of far-right political parties is on the rise in a number of EU Member States, and this popularity is materialised in the increasingly high electoral gains of these political parties. Young voters, including first-time voters, play an important role in this process, and in some types of elections in European countries, far-right parties have been the most successful among young voters in the recent past. In the Czech Republic, there has not yet been such a significant consolidation of right-wing populist currents as in most Western European countries, but in the context of the current dynamic international political situation and in combination with a stagnant economy, there is potential for the rise of radical political forces.

Keywords: extremism, radicalism, far right, youth, anomie, social distance.

Úvod

V první pětině 21. století došlo v řadě evropských států k signifikantnímu zvýšení volebních zisků krajně pravicových politických stran. Většinou se nejednalo o vzestup pravicového extremismu, potažmo extrémní pravice, ale spíše radikálně pravicových, resp. pravicově populistických politických subjektů. Tento jev se zřetelně projevil nejen ve velkých státech západní Evropy, typicky ve Francii a v Německu, ale i v řadě středně velkých a menších států západní i střední a východní Evropy, např. v Nizozemsku, v České republice či v Maďarsku. Téma nárůstu podpory radikální pravice bylo poněkud mediálně upozaděno v období pandemie nemoci COVID-19, nicméně vývoj v řadě států i po roce 2020 ukázal, že pravicově populistický politický proud pokračuje ve svém posilování i v současnosti. Příkladem může být historicky první volební vítězství krajní pravice v Nizozemsku.¹

V této souvislosti je důležité upozornit na skutečnost, že v české ani zahraniční literatuře doposud neexistuje odborná publikace, celá by se komplexně zabývala fenoménem soudobého nárůstu pravicově populistických politických stran v Evropě a refletovala i nejnovější „post-pandemický“ vývoj tohoto politického proudu, zhruba po roce 2021. Publikace, které dosud vyšly, zkoumaly buď populismus společně s extremismem, jako např. publikace Štefana Danicse a Ladislavy Tejchmanové

---

¹ Evropa v šoku. Úspěch populistů v Nizozemsku vyvolal obavy z ochromení EU – Seznam Zprávy. [online]. Copyright © Seznam Zprávy, a.s. [cit. 06. 01. 2024]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-evropa-v-soku-uspech-populistu-v-nizozemsku-vyvolal-obavy-z-ochromeni-eu-240233>

„*Extremismus, radikalismus, populismus a euroskepticismus*“,² anebo zkoumaly populismus jako celek, tedy populismus pravicový i levicový, např. publikace „*Populismus v časech krize*“.³ Výzkumník zabývající se tématem soudobého pravicového populismu se tedy musí opírat především o primární zdroje (např. oficiální výsledky voleb na stránkách příslušných úřadů) nebo o zdroje žurnalistického charakteru.

Na evropské politické scéně tedy zejména v posledním desetiletí došlo k zásadní změně. Pravicově populistické, potažmo radikálně pravicové politické subjekty se staly stranami, které mají reálnou šanci nejen zvítězit v demokratických volbách, ale i vstoupit do exekutivy a vládnout. Vzhledem k zásadním programovým odlišnostem těchto politických subjektů od středových liberálních stran, které doposud určovaly podobu evropské politiky, představuje tato změna kvalitativní obrat ve většině sfér dosavadních politik. Jedná se především o prosazování ostré protiimigrační politiky, která má za cíl utlumit masovou migraci z afrických a asijských zemí do Evropy, ale také přehodnocení ekologické či klimatické politiky Evropské unie a jejich členských států. V této oblasti se radikální pravice staví do opozice k prosazované zelené tranzici. V neposlední řadě podstatná část radikální pravice zaujímá odlišný postoj k rusko-ukrajinskému konfliktu než doposud vládnoucí evropské exekutivy.

Samotní pravicovní populisté se přitom sami stavějí do role ochránců demokracie, zejména svým zdůrazňováním přímé demokracie, tedy podporou referend. Ve svém programu tedy nabízejí určitou modifikaci stávajícího modelu zastupitelské demokracie. Radikální populistická pravice ovšem odmítá koncept liberální demokracie a ovládnutí státu tímto politickým proudem může vést k vytvoření systému tzv. neliberální demokracie podle vzoru současného Maďarska. S ohledem na antipluralismus typický pro pravicové populisty to může znamenat významné omezení práv menšin. Význam pravicových populistů přitom může být v budoucnu umocněn jejich úzkou spoluprací na evropské úrovni, kdy např. ve frakci Identita a demokracie v Evropském parlamentu vedle sebe působí strany Alternativa pro Německo, francouzské Národní sdružení či české hnutí Svoboda a přímá demokracie (SPD).

V neposlední řadě je nutné připomenout důležitý aspekt spjatý s působením pravicového populismu, a sice na nezřetelnou hranici mezi pravicovým radikalismem či populismem na straně jedné a pravicovým extremismem na straně druhé. Oba proudy tvoří krajní pravici jako celek, ovšem na rozdíl od pravicových extremistů neodmítají pravicovní populisté demokracii. V pravicově populistických politických stranách však mohou skrytě působit pravicovní extremisté, kteří by po vstupu pravicově populistických stran do vlád mohli získat významný vliv. Debata o spolupráci populistické pravice s pravicovým extremismem byla oživena zkraje roku 2024 v souvislosti s mediální informací o schůzce představitelů politické strany Alternativa pro Německo s některými pravicovými extremisty z Německa a Rakouska.⁴

² DANICS, Štefan a Ladislava TEJCHMANOVÁ. *Extremismus, radikalismus, populismus a euroskepticismus*. Vydání I. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2017. ISBN 9788074521225.

³ KUBÁT, Michal; MEJSTRŮK, Martin a Jiří KOCIAN (ed.) *Populismus v časech krize*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 9788024634395.

⁴ Rakouský neonacista a politici AfD. Plán deportací sestřelil šedou eminenci – Seznam Zprávy. [online]. Copyright © Seznam Zprávy, a.s. [cit. 17. 01. 2024]. Dostupné z:

Příčiny vzestupu radikální pravice (a obecně politického radikalismu) v Evropě mají hlubší kořeny, které můžeme nacházet v souvislosti s dlouhodobě nevyřešenými problémy, jako je masová migrace z Afriky a Blízkého východu do střední a západní Evropy či sociální a ekonomické potíže evropských států, které zvýraznila především hospodářská krize let 2008-2009. Typickým příkladem může být Spolková republika Německo, která se ještě v prvním desetiletí 21. století se silným pravicovým populismem nemusela potýkat, avšak právě v období krize byly započaty procesy vedoucí k pozdějšímu posílení pravicového populismu.⁵

Vedle těchto letitých problémů však v relativně nedávné minulosti přibyla ve společenské debatě nová témata, ať už se jednalo právě o přístup evropských vlád k řešení pandemie nemoci COVID-19 anebo ekologická témata a s nimi spjatá navrhovaná řešení, především evropská zelená tranzice s cílem vytvoření bezuhlíkové ekonomiky. V neposlední řadě se v Evropě od roku 2022 objevuje téma války na Ukrajině a její vojenské pomoci ze strany evropských zemí.

Pravicoví populisté na tato témata reagují programovou nabídkou stojící mj. na tzv. nativismu. Jedná se o kombinaci nacionalismu a xenofobie, jde o ideologii, která zastává názor, že státy by měly být obývány výhradně příslušníky původní skupiny (národa) a že nepůvodní prvky (osoby a myšlenky) jsou pro homogenní národní stát zásadně ohrožující.⁶

Posilování radikální, resp. populistické pravice je dlouhodobý a mnohvrstevný proces s řadou aspektů, ovšem jeden nikoliv nepodstatný faktor je v české odborné literatuře poněkud opomíjen, a sice úspěšnost krajní pravice mezi mladými voliči. Pro lepší porozumění soudobé oblíbenosti krajně pravicových proudů u mladých voličů je v teoretické části tohoto článku provedena analýza pojmu mládež a následně komparativní metodou porovnány nedávné významné volební úspěchy vybraných evropských krajně pravicových subjektů, které tyto subjekty zaznamenaly u mladých voličů. Na tuto teoreticko-analytickou část navazuje část empirická. Ta vznikla jako výsledek zpracování autorem sesbíraných údajů, které získal metodou dotazníkového šetření mezi studenty dvou vybraných středních škol na podzim roku 2021.

Cílem článku je vytvoření deskriptivně-analytického textu, který k uvedenému tématu přistupuje ve dvou částech. V části teoretické je předkládá určitý vstup do problematiky a též analýza tématu na základě dostupných údajů. Praktická část je pak zaměřena na zmapování stavu v konkrétním mikroregionu. Vzhledem ke svým socioekonomickým charakteristikám bylo zvoleno město Karviná, přičemž do šetření byly zahrnuty dvě střední školy – Gymnázium Karviná a Střední průmyslová škola Karviná.

Ačkoliv téma bylo na celorepublikové úrovni částečně zpracováno v projektu Studentské volby, který v rámci programu „*Jeden svět na školách*“ pořádá organizace

---

<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-stredni-evropa-konference-pobliz-wannsee-plan-deportaci-sestrelil-sedou-eminenci-afd-243802>

⁵ KUBÁT, Michal; MEJSTRÍK, Martin a KOCIAN, Jiří (ed.). *Populismus v časech krize*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016, s. 99. ISBN 978-80-246-3439-5.

⁶ Research: The Relationship Between Immigration and. | migrationpolicy.org. *Migration Policy Institute* | migrationpolicy.org [online]. Copyright © 2001 [cit. 28. 01. 2024]. Dostupné z: <https://www.migrationpolicy.org/research/relationship-between-immigration-and-nativism-europe-and-north-america>

Člověk v tísní, nebyla dosud ani na republikové ani na lokální úrovni provedena sonda, která by vedle zjišťování volebních preferencí (navíc se zvláštním zaměřením na krajní pravici) zjišťovala také stav anomie či sociální distance. Kromě toho se obě zvolené školy projektu Studentské volby roku 2021 neúčastnily.

Jako užitečné se proto jeví stanovení výzkumné otázky: Do jaké míry se budoucí prvovoliči ve svých budoucích volebních preferencích mohou přiklánět k volbě krajně pravicových subjektů?

Přínos šetření spočívá ve zjištění, jak inklinuje výběrový soubor prvovoličů v Karviné k volbě nebo k sympatiím ke krajně pravicovým politickým stranám a subjektům. Významné je i zjištění, do jaké míry působí úroveň anomie či sociální distance vůči vymezeným parametrům – tedy především vůči potenciálu krajně pravicových stran. Právě anomie mohou vyhledávat řešení, která jim nabízí radikální strany.

Teoreticko-metodologická východiska

Důležitým faktorem, který spoluurčuje úspěšnost nejen pravicově populistických politických stran, je úspěch při oslovování mladých voličů, resp. prvovoličů. Mládež obecně má vyšší tendenci inklinovat ve svých postojích k pozicím politického radikalismu, na toto téma vznikla řada sociálně-psychologických či politologických studií. V České republice byla Institutem pro kriminologii a sociální prevenci vydána již roku 1996 publikace s názvem *Extremismus mládeže v České republice*,⁷ roku 2013 pak Jakub Holas publikoval svou práci s názvem *Politický radikalismus a mládež*.⁸ Josef Smolík se pak ve své knize *Subkultury mládeže: uvedení do problematiky*, věnoval mimo jiné i vztahu k extrémně pravicovým subkulturám, jako je hnutí Skinheads.⁹

Není proto překvapivé, že řada západoevropských krajně pravicových politických stran se dlouhodobě těší nemalé oblibě u této voličské skupiny. V poměrně nedávné historii zaznamenaly některé pravicově populistické síly významné volební úspěchy právě i díky podpoře voličů mladých věkových kategorií. V této souvislosti je však nutné uvést, že neexistuje jednotná definice pojmů jako „mladí lidé“ či „mladí voliči“. Parametry takto označovaných skupin se v různých oborech liší. Za mládež či mladé lidi bývají označovány rozličné věkové kategorie, přičemž jinak na tuto společenskou skupinu nahlíží různé vědní disciplíny, a i v rámci jednotlivých vědních oborů mohou mít odborníci odlišné názory na věkovou kategorizaci. Svě vysvětlení pojmu mládež a s ním spojených termínů (dítě, mladistvý, nezletilý, mladý dospělý atd.) nabízí řada vědních disciplín – pedagogika, sociální psychologie, kriminologie, trestní i občanské právo či sociologie. Před samotnou analýzou fenoménu podpory radikálně pravicových stran mladými voliči se tedy jeví jako užitečné alespoň rámcové vymezení těchto pojmů.

⁷ *Extremismus mládeže v České republice*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1996. ISBN 80-86008-31-2.

⁸ HOLAS, Jakub. *Politický radikalismus a mládež*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2013. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-131-8.

⁹ SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: uvedení do problematiky*. Praha: Grada, 2010, s. 126-150. ISBN 978-80-247-2907-7.

Mládež jako pedagogická kategorie je definována jako společenská skupina, jež je tvořena jedinci ve věkovém rozmezí 15-25 let. Tito ve společnosti již nezaujímají roli dítěte, na druhou stranu jim společností zatím není přiznána role dospělého.¹⁰

Poněkud odlišně můžeme mládež vnímat z psychologického hlediska. Sociálně-psychologické vnímání mládeže lze spojit s kategoriemi pubescence (dospívání), tedy s 11.-15. rokem věku a adolescence (mládí), tedy 15.-20. (22.) rok věku, kdy po ukončení období adolescence nehrají takovou roli biologická kritéria, jako je reprodukční zralost spojená obvykle s ukončením tělesného růstu, ale spíše kritéria psychologická – osobní autonomie jedince, sociologická – role dospělého či kritéria pedagogická ve smyslu završení vzdělání, získání profesní kvalifikace.¹¹

Jana Firstová upozorňuje na skutečnost, že v kriminologické a v související trestněprávní literatuře nacházíme odlišné pojetí této kategorie osob. Pojem mládež zde de facto zastřešuje pojmosloví užívané především v trestněprávních kodexech. Jde o pojmy dítě, dítě do patnácti let věku, mladistvý či osoba blízká věku mladistvému (v kriminologii užívaný pojem mladý dospělý). Občanskoprávním pojmem je pak zletilost a vyjadřuje způsobilost fyzické osoby k právním úkonům, které osoba dosahuje dovršením osmnáctého roku věku, případně dříve uzavřením manželství.¹²

Firstová dále uvádí, že v širším slova smyslu se do kategorie mládeže především v kriminologickém pojetí zahrnuje též kategorie mladý dospělý. Ohledně této kategorie osob nelze nalézt v odborné literatuře jednoznačné vymezení. Pojetí, které se blíží více k trestněprávnímu hledisku, pak přibližuje tuto kategorii k vymezení tzv. osoby blízké věku mladistvému a hovoří o mladém dospělém jako o osobě ve věku 18-21 let. U některých kriminologů a právníků nacházíme věkovou hranici označující mladého dospělého v odlišném pojetí vymezení věkového rozsahu. Jsou zdůrazňovány především odlišnosti psychického a sociálního zrání jednotlivců a s tím spojené komplikace při jednoznačném vymezení kategorie dospělosti. Někteří odborníci proto vymezují tuto kategorii věkovým rozmezím 18-24 let, případně věkovou hranici posouvají dále, a to až do věku 27 či 30 let. V psychosociálním vývoji jedince však nedochází k rovnoměrnému vývoji jeho jednotlivých složek. Mravní, sociální a rozumové složky tak postupují nerovnoměrně a sociologické vymezení kategorie mládeže lze v tomto ohledu považovat za nejširší, kdy zohledňuje tuto věkovou skupinu až do 30 let.¹³

Z výše uvedených příkladů kategorizace mladých lidí je zřejmé, že nelze jednoznačně určit spodní ani horní věkovou hranici mládí. Podobně obtížné je v této souvislosti stanovit kategorii mladých voličů. V různých státech totiž výzkumníci pracují s odlišným způsobem kategorizace mladých voličů. Zatímco ve Francii sociologové obvykle dělí mladé voliče do dvou kategorií, a sice 18-24 let a 25-30 let, v Rakousku a v Německu jsou při výsledcích sociologických šetření mladí voliči zahrnováni do jedné kategorie 18-29 let (viz níže). V České republice pak můžeme nalézt jak

¹⁰ PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6. aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2009, s. 156. ISBN 978-80-7367-647-6.

¹¹ SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: uvedení do problematiky*. Praha: Grada, 2010, s. 28. ISBN 978-80-247-2907-7.

¹² FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014, s. 10. ISBN 978-80-7380-521-0.

¹³ Tamtéž, s. 10-11.

šetření, která kategorizují mladé voliče na věkové skupiny 18-24 let a 25-34 let, tak i širší definici, kde se sleduje kategorie voličů 18-34 let jako celek. V této souvislosti je pak důležité zmínit i debatu o vhodnosti alespoň v některých typech voleb rozšířit volební právo i pro občany od 16 let věku. Například v Německu již v současnosti lidé od 16 let věku mohou volit ve volbách do Evropského parlamentu, otázka uzákonění jejich volebního práva i pro volby do Spolkového sněmu prozatím zůstává otevřená.¹⁴

Oproti tomu v sousedním Rakousku bylo umožněno volit občanům od šestnácti let věku již v roce 2007, kdy novela volebního zákona reformovala aktivní volební právo na spolkové úrovni snížením spodní hranice z 18 na 16 let a pasivní volební právo z 19 na 18 let (s výjimkou voleb spolkového prezidenta, kterým může být nadále zvolen pouze občan starší 35 let).¹⁵

V souvislosti s příklonem mladých voličů ke krajní pravici je též důležité upozornit na skutečnost, že soudobé volební úspěchy krajní pravice jsou téměř výhradně úspěchy té části krajní pravice, která je označována jako radikální či pravicově populistická. Jedná se tedy o proud usilující o fundamentální změny v rámci demokratického systému. Pravicový extremismus, který usiluje o odstranění demokracie, není většinou ve volbách dlouhodobě úspěšný. Na tomto místě je ovšem zapotřebí zdůraznit, že hranice mezi politickým radikalismem a extremismem bývá nezřetelná, a ne vždy lze pravicový extremismus a radikalismus jednoduše odlišit. Debata na toto téma je vedena například v souvislosti s politickou stranou Alternativa pro Německo.¹⁶

Pro získání předmětných údajů v konkrétním regionu a následnou analýzu získaných dat se jako nejvhodnější možnost jeví metoda dotazníkového šetření. Autor textu proto na karvinském gymnáziu a na Střední průmyslové škole Karviná prostřednictvím standardizovaných dotazníků provedl šetření ve výběrovém souboru, tedy mezi studenty třetích a čtvrtých ročníků. Podrobné parametry dotazníku jsou uvedeny níže v části Technické parametry šetření. Výběr škol byl do jisté míry limitován časovými možnostmi a též ochotou vedení škol, účastnit se výzkumu. Z tohoto důvodu byly do výzkumu nakonec zařazeny výše uvedené školy.

Vzestup evropských pravicově populistických politických stran

Radikálně pravicové politické strany, které v dosavadním období byly převážně v opozici, dokázaly v mnoha evropských státech oslovit různé voličské skupiny, které nesouhlasily s přístupem národních vlád uvedeným problémům, jako je ekonomická recese, migrační krize, pandemie nemoci COVID-19. Zatímco v průběhu migrační krize let 2015-2016 se krajně pravicové politické subjekty profilyovaly zejména ostrou

¹⁴ Němci by mohli volit už od 16 let. Ústavní změnu prosazuje prezident i většina německého parlamentu | iROZHLAS – spolehlivé zprávy. *iROZHLAS – spolehlivé a rychlé zprávy* [online]. Copyright © 1997 [cit. 21. 05. 2023]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/nemecko-volebni-vek-16-let-steinmeier-bundestag-volby-pravo_2305172336_har

¹⁵ Wahlrecht. Oesterreich.gv.at. [online] [cit. 12. 03. 2024]. Dostupné z: https://www.oesterreich.gv.at/themen/transparenz_und_partizipation_in_der_demokratie/demokratie-und-wahlen/wahlen/1/Seite.320210.html#aktiv

¹⁶ Saská AfD je prokazatelně extremistická, tvrdí tamní kontrarozvědka Echo24.cz [cit. 06. 01. 2024]. <https://echo24.cz/a/H8td8/zpravy-svet-saska-afd-je-prokazatelne-extremisticka-tvrdi-kontrarozvedka>

kritikou vstřícné imigrační politiky, přičemž v této souvislosti upozorňovaly na řadu negativních jevů spjatých s imigrací, v období koronavirové pandemie odmítaly především politiku uzávěr (tzv. lockdownů) a povinného očkování. Nejnověji se řada těchto stran snaží získat příznivce nespokojené se směřováním Evropské unie v otázce tzv. Green Dealu, tedy Zelené dohody.¹⁷

Pro doložení tendence příklonu mladé generace voličů ke krajní pravici lze uvést několik příkladů různých typů voleb v několika státech Evropské unie. Jedná se o prezidentské volby ve Francii, parlamentní i zemské volby v Rakousku a zemské volby v Německu. Mladá generace je však oslovována krajně pravicovými subjekty i na východě Evropy. Pro dokreslení této skutečnosti můžeme uvést alespoň aktuální trend v Polsku – tamní radikálně pravicové uskupení s názvem Konfederace získávalo v předvolebních průzkumech poměrně vysokou podporu kolem 10 % voličů, přičemž až 75 % podporovatelů strany se rekrutovalo z věkové kategorie 18-39 let.¹⁸

Mladí lidé mají rovněž tendenci volit ve vyšší míře radikálnější politické proudy, které nabízejí jednodušší metody řešení politických problémů. Tento jev se projevil v relativně nedávné minulosti v řadě států Evropy. Příkladem, kde se tento fenomén projevuje dlouhodobě je Rakousko. Tamní pravicově populistický proud již několik desítek let reprezentuje Svobodná strana Rakouska (Freiheitliche Partei Österreichs, FPÖ), která se dlouhodobě těší vysoké popularitě mezi mladými voliči. Prokázala to řada sociologických šetření. FPÖ se například stala nejsilnější stranou mezi mladými voliči v parlamentních volbách roku 2017, kdy v kategorii voličů do 29 let obdržela 30 % hlasů, zatímco celkoví vítězové voleb – lidovci – získali v této věkové kategorii 28 % a sociální demokraté pouze 17 % hlasů.¹⁹

Podobné výsledky zaznamenali Svobodní i v řadě zemských voleb, dosud posledními zemskými volbami byly volby ve spolkové zemi Salzbursko (Solnohradsko), které se konaly v dubnu 2023. Toto volební klání pak může sloužit jako příklad vysoké popularity nejen radikální pravice, ale politického radikalismu jako celku, protože v tomto případě zaznamenala poměrně vysoký volební zisk i krajní levice – Komunistická strana Rakouska (Kommunistische Partei Österreichs, KPÖ). Ve věkové kategorii do 29 let zvítězila FPÖ se ziskem 24 %, zatímco celkově vítězní lidovci stejně jako třetí sociální demokraté obdrželi u mladých voličů po 22 % hlasů. Komunisté získali v nejmladší věkové kategorii 13 % hlasů, tedy více, než ve střední věkové kategorii 30-59 let, kde získali 12 % hlasů, zatímco ve věkové kategorii nad 60 let věku jen 11 %. Naopak Svobodní byli v těchto volbách nejsilnější u voličů ve věkové kategorii 30-59 let, ve které získali 31 % hlasů. V tomto ohledu tedy střední věková kategorie voličů vykazovala vyšší míru inklinace k politickému radikalismu

---

¹⁷ Czech far-right parties to push for Green Deal reversal after EU elections Euractiv.com [cit. 06. 01. 2024]. Dostupné z: <https://www.euractiv.com/section/elections/news/czech-far-right-parties-to-push-for-green-deal-reversal-after-eu-elections/>

¹⁸ „Ne Židům, gayům a EU.“ Polská krajní pravice chce k moci, úspěšně se maskuje – Seznam Zprávy. [online]. Copyright © Seznam Zprávy, a.s. [cit. 21. 05. 2023]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-stredni-evropa-ne-zidum-gayum-a-eu-polska-krajni-pravice-chce-k-moci-uspesne-se-maskuje-228743>

¹⁹ Infografik: Bei den Jungen liegt die FPÖ vorn | Statista. *Statista – das Statistik-Portal: Statistiken, Marktdaten & Studien* [online]. Dostupné z: <https://de.statista.com/infografik/11505/wahlverhalten-bei-der-nationalratswahl-in-oesterreich-nach-geschlecht-und-altersgruppen/>

(pravcovému či levicovému), než nejmladší generace, když krajní pravici a krajní levici volilo v součtu 37 % voličů do 29 let, zatímco ve střední kategorii podpořilo Svobodné a komunisty celkem 43 % voličů.²⁰

Na zemské úrovni se daří krajní pravici i v Německu, zejména ve východní části SRN, na území někdejší Německé demokratické republiky. Ve spolkové zemi Sasko-Anhaltsko v posledních zemských volbách konaných roku 2021 skončila strana Alternativa pro Německo (Alternative für Deutschland, AfD) na celkovém druhém místě, přičemž v kategorii voličů do 30 let ji podpořila více než jedna pětina voličů.²¹

Jiným příkladem růstu popularity radikální pravice mezi mladými voliči může být podpora kandidátky strany Národní sdružení (Rassemblement National, RN, dříve Národní fronta, Front national, FN) Marine Le Penové v prezidentských volbách v letech 2012, 2017 a 2022. Roku 2012 Le Penová ještě nepostoupila do druhého kola voleb, avšak celkově se umístila na třetím místě se ziskem 17,9 % hlasů. Nicméně již v těchto volbách získala nadprůměrný výsledek mezi voliči ve věkové kategorii 18-24 let, kde získala 19 % hlasů, ve věkové kategorii 25-34 let jí podpořilo 20 % voličů. Roku 2017 jí zisk 21,3 % hlasů stačil na postup do druhého kola, přičemž v prvním kole obdržela 21 % hlasů voličů ve věku 18-24 let a 24 % hlasů voličů v kategorii 25-34 let věku. Ve druhém kole pak Le Penová získala 33,9 % hlasů, přičemž ve věkové kategorii 18-24 let ji volilo 34 % voličů a ve věkové kategorii 25-34 let dokonce 40 % voličů. Dosavadního vrcholu pak Marine Le Penová dosáhla roku 2022, kdy v prvním kole prezidentských voleb získala 23,2 % hlasů a ve věkové kategorii 18-24 let ji podpořilo 26 % voličů, ve věkové kategorii 25-34 let pak 25 % voličů. Ve druhém kole Le Penová získala 41,5 % hlasů, přičemž ji podpořilo 39 % voličů v nejmladší kategorii 18-24 let a 49 % voličů v kategorii 25-34 let.²²

Úspěšnost pravicového populismu v České republice

Výše uvedené příklady ukazují, že popularita radikální pravice (a obecně i politického radikalismu jako celku) mezi mladými voliči dlouhodobě roste. Nicméně pokud se zaměříme na podporu uskupení tohoto typu v České republice, nemusí být závěry o tomto procesu natolik jednoznačné. V České republice prozatím takovýto jev v celostátním či regionálním měřítku pozorován nebyl. Mladá generace voličů sice v uplynulých letech inklinovala k řadě nových politických stran, nejednalo se však o strany pravicově populistické. Obvykle se voliči nejmladších věkových kategorií přiklonili k subjektům, které se přinejmenším oficiálně hlásily k hodnotovému liberalismu. V roce 2006 se tak do parlamentu dostala Strana zelených, roku 2010 uspěly subjekty TOP 09 a Věci veřejné, roku 2017 pak Česká pirátská strana. V této souvislosti je však důležité zmínit, že nejmladší skupina voličů nadproporčně

²⁰ Salzburg-Wahl: FPÖ bei Jungen klar auf Platz 1 – oe24.at. oe24.at [online]. Copyright © SORA [cit. 20. 05. 2023]. Dostupné z: <https://www.oe24.at/oesterreich/politik/landtagswahl-salzburg/salzburg-wahl-fpoe-bei-jungen-klar-auf-platz-1/553342780>

²¹ Wieso ist die AfD bei jungen Ostdeutschen so beliebt? | Deutschland | DW | 11. 06. 2021. [online]. Copyright © 2023 Deutsche Welle [cit. 20. 05. 2023]. Dostupné z: <https://www.dw.com/de/wieso-ist-die-afd-bei-jungen-ostdeutschen-so-beliebt/a-57843954>

²² How Marine Le Pen managed to gain ground with youth voters – and why her success isn't being replicated by the US right. [online]. Copyright © 2010 [cit. 20. 05. 2023]. Dostupné z: <https://theconversation.com/how-marine-le-pen-managed-to-gain-ground-with-youth-voters-and-why-her-success-isnt-being-replicated-by-the-us-right-181937>

podporovala i stranu SPD. Ve věkové kategorii 18-24 let volilo 52,7 % voličů roku 2017 Pirátskou stranu, 20,3 % hnutí ANO 2011 a 14,9 % hnutí SPD, Okamuraova formace se tedy v nejmladší kategorii voličů stala třetím nejsilnějším subjektem. Ve věkové kategorii 25-34 let podpora SPD klesla na 10,2 % hlasů, což ovšem stále představovalo pozici třetí nejsilnější formace.²³

Vidíme tedy, že mladí voliči nutně nemusí inklinovat k volbě radikální pravice, záleží spíše na specifických podmínkách v té které zemi. Na druhou stranu, i když v konkrétní zemi, v tomto případě v České republice, nemusí být radikálně pravicový proud nejsilnějším politickým proudem u mladé generace, může alespoň dlouhodobě u části mladých příznivců udržovat svou popularitu. V minulosti již docházelo k příklonu malé části mladých lidí i k extrémní pravici. Tento jev se nemusel nutně projevit jen kvantitativně, tedy množstvím hlasů odevzdaných ve volbách pro krajní pravici, ale i kvalitativně, tedy např. organizováním mládežnických křídel krajně pravicových stran. V devadesátých letech byla aktivní mládežnická organizace SPR-RSČ s názvem Republikánská mládež, v období po roce 2000 pak fungovala mládežnická odnož Dělnické strany s názvem Dělnická mládež. Je pravděpodobné, že část mladých lidí rovněž volila uvedené krajně pravicové subjekty, přičemž SPR-RSČ dvakrát uspěla na celostátní úrovni a DS a její pozdější faktický nástupce Dělnická strana sociální spravedlnosti (DSSS) uspěla alespoň v komunálních volbách. Např. roku 2006 získala DS dva mandáty v Rokytnici v Orlických horách²⁴ a v Bílině roku 2022 byl zastupitelem zvolen také předseda DSSS Tomáš Vandas, který kandidoval pod značkou „ČISTÁ A BEZPEČNÁ BÍLINA“.²⁵

Je tedy na místě se ptát, jaký motiv vede mladého člověka k volbě krajně pravicové strany. Je možné, že občan, který upřednostní volbu krajní pravice, z určitých důvodů přikládá větší váhu tématům, který takový typ strany obvykle zdůrazňuje (odpor k nejruznějším menšinám, důraz na právo a pořádek, apel na zlepšení sociálních podmínek apod.) a témata umírněných stran pokládá za druhořadá. Této úvaze může odpovídat relativní úspěšnost Dělnické strany v některých městech a obcích, ve kterých docházelo k problematickému soužití majority s romskou menšinou. Zde je ovšem nutné zdůraznit, že krajně pravicové politické subjekty v České republice nedosáhly dlouhodobé volební úspěšnosti, jako podobně zaměřené strany v západní Evropě. Je otázkou, zda tento jev může souviset se skutečností, že v zemích, kde krajně pravicové politické strany dlouhodobě úspěšné jsou, je podíl obyvatel národnostních a etnických menšin výrazně vyšší, než jaký je podíl etnických menšin v rámci obyvatelstva České republiky. Odporem k menšinám však nelze zcela vysvětlit úspěšnost krajně pravicových či pravicově populistických

---

²³ EIBL, Otto a Miloš GREGOR. *Volby do Poslanecké sněmovny v roce 2017*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2019. Politologická řada, s. 151. ISBN 978-80-7325-476-6.

²⁴ Volby do zastupitelstev obcí 20. 10. - 21. 10. 2006. Volby.cz. [cit. 13. 03. 2024]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/kv2006/kv11111?xjazyk=CZ&xid=1&xdz=2&xnumnuts=5204&xobec=576701&xstat=0&xvyber=0>

²⁵ Volby do zastupitelstev obcí konané 23. 09. – 24. 09. 2022. Volby.cz. [cit. 13. 03. 2024]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/kv2022/kv1111111?xjazyk=CZ&xid=1&xdz=2&xnumnuts=4206&xobec=567451&xstrana=1600&xstat=0&xvyber=0>

politických stran, především tak nelze vysvětlovat úspěch těchto stran u mladých voličů.

Autor tohoto textu se proto zaměřil na zkoumání politických postojů prvovoličů, přičemž pro mapování daného tématu si zvolil studenty dvou typově odlišných středních škol v Karviné. Statutární město Karviná přitom nebylo vybráno náhodně. Jedná se o středně velké město ležící v ostravské průmyslové aglomeraci, tedy v regionu, který dlouhodobě vykazuje řadu negativních socioekonomických charakteristik, včetně vyšší míry nezaměstnanosti, než je celorepublikový průměr. Zároveň ve statistikách registrované kriminality patří Moravskoslezský kraj spolu např. s Ústeckem nebo Prahou mezi regiony s horší situací.²⁶

Hornoslezská průmyslová oblast, jejíž je Ostravsko součástí, v tomto smyslu nevybočuje z rámce podobného vývoje v dalších průmyslových oblastech Evropy, jako je německé Porúří či střední Anglie. Tyto jevy mohou souviset s širším procesem postupné deindustrializace Evropy a přesunem průmyslu do zemí tzv. třetího světa, zejména do Asie. Uvedené problémy se obvykle snaží využít ve svůj prospěch populistické, radikální či extrémní politické subjekty, když občanům slibují, že právě jimi nabízené řešení daných problémů je správné. Právě populistické politické síly přitom dosáhly zásadních úspěchů díky nespokojeným skupinám obyvatel z oblastí stížených strukturálními ekonomickými problémy. Takto nespokojené vrstvy společnosti například pravděpodobně dopomohly v Británii k vítězství zastánců vystoupení Spojeného království z Evropské unie. Zatímco movitější občané hlasovali pro setrvání v EU, většina obyvatel nižších vrstev a dělnických profesí hlasovala pro odchod.²⁷

V České republice doposud nezašla společenská a politická situace tak daleko, aby zde existovala poptávka po prosazení vystoupení z Evropské unie. Ve většině průzkumů veřejného mínění se zároveň veřejnost vyslovuje pro setrvání v Unii. Přesto především v období bezprostředně po hlasování o Brexitu některé politické subjekty začaly volat po opuštění EU. Jednalo se zejména o hnutí Svoboda a přímá demokracie.²⁸

Je příznačné, že právě hnutí SPD dosáhlo na Ostravsku, včetně Karviné, nemalých volebních zisků. Zatímco v celostátním měřítku obdrželo hnutí SPD roku 2021 ve volbách do Poslanecké sněmovny 9,6 % hlasů, v Moravskoslezském kraji představoval zisk subjektu 12,8 %. V rámci Moravskoslezského kraje pak hnutí dosáhlo nadprůměrného volebního výsledku v Okrese Karviná, kde jej podpořilo

²⁶ Vývoj registrované kriminality v roce 2022. Policie České republiky. [online]. [cit. 15. 03. 2024]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/vyvoj-registrovane-kriminality-v-roce-2022.aspx>

²⁷ How the United Kingdom voted on Thursday... and why – LordAshcroftPolls – lordashcrofthpolls.com [online] [cit. 14. 03. 2024]. Dostupné z: <https://lordashcrofthpolls.com/2016/06/how-the-united-kingdom-voted-and-why/#more-14746>

²⁸ Okamura: Vystoupit z EU. Bez toho nebude bídě konec. Jsme jediní vlastenci | ParlamentniListy.cz – politika ze všech stran. Úvodní strana | ParlamentniListy.cz – politika ze všech stran [online]. Copyright © [cit. 28. 05. 2023]. Dostupné z: <https://www.parlamentnilisty.cz/arena/rozhovory/Okamura-Vystoupit-z-EU-Bez-toho-nebude-bide-konec-Jsme-jedini-vlastenci-734941>

14,9 % voličů. V samotném okresním městě Karviná pak hnutí SPD získalo 14,5 % hlasů.²⁹

Tato skutečnost by odpovídala předpokladu nadprůměrných volebních zisků pravicově populistických hnutí v ekonomicky strádajících regionech. Otázkou ovšem zůstává, do jaké míry k těmto úspěchům pravicových populistů přispěli mladí voliči, potažmo prvovoliči. Na celorepublikové úrovni již v minulosti šetření zkoumající příklon mládeže ke krajně pravicovým postojům proběhlo. V této souvislosti je důležité upozornit na studii Jakuba Holase z roku 2013. Autor práce provedl sociologickou sondu do nálad mladé generace na reprezentativním vzorku 3305 respondentů tvořeném převážně studenty středních škol a učilišť dospěl k zajímavým závěrům. Ve svém šetření zjistil, že za předchozích patnáct let (tj., mezi lety 1996-2013) se spokojenost se stavem společnosti nezvýšila. V průzkumech veřejného mínění se ukazovala stále vyšší nespokojenost, včetně průzkumů provedených mezi náctiletými. Razantně stoupl počet mladých, kteří považují společenskou situaci za hodnou zásadní změny, za prvořadý problém je považován špatný morální profil politiků. Podobným způsobem narostl i podíl zastánců radikálních (tedy jednoduchých a rychlých) řešení, k tomuto postoji se přihlásila třetina mladých lidí. Pokud jde o cesty k nápravě, polovina je za tradiční konformní cestu prostřednictvím voleb. Každý šestý mladý člověk však nevyloučil „v případě nutnosti“ použití násilných řešení.³⁰

Autor publikace dále uvádí, že postoj k menšinám, zejména národnostním, nelze označit jinak než za xenofobně laděný. Lze to přičítat zhoršující se ekonomické situaci, alarmujícím (často ale až bulvárním způsobem ztvárněným) zprávám o problémech soužití s etnickými menšinami, a také možná – paradoxně – téměř nulovým zkušenostem s nimi. Kde se ale propast mezi majoritou a menšinou otevírá do závratné hloubky, je vztah k Romům. Již v původním výzkumu se ukázala jako extrémně odtažitá, a ač by se to nezdálo možné, další generace mladých svůj odstup ještě vygradovala. Autor ovšem také připomíná, že k jednoznačně okrajovým – nepřesným a paušalizujícím výrazem extremistickým – subjektům se hlásí jen malá část mladých lidí. Za členy nějaké podobné skupiny se prohlašuje jen několik málo procent z nich, sympatizantů je nicméně řádově více. Součtem hlasů sympatizujících se všemi různými ultrapravicovými směry se podíl respondentů dostal k 15 procentům. Dominovala především Dělnická strana sociální spravedlnosti.³¹

Dotazníkové šetření v Karviné

Vzhledem ke skutečnosti, že Moravskoslezský kraj jako celek i město Karviná vykazují vyšší míru negativních socioekonomických charakteristik jako například vyšší míra nezaměstnanosti oproti celorepublikovému průměru³² a s tím související řada

²⁹ Volby 2021 a okres Karviná – Výsledky voleb online. [online]. Copyright © Seznam Zprávy, a.s. [cit. 27. 05. 2023]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/p/vysledky-voleb/2021/parlamentni-volby/okres/8103-karvina>

³⁰ HOLAS, Jakub. *Politický radikalismus a mládež*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2013. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci), s. 141. ISBN 978-80-7338-131-8.

³¹ Tamtéž, s. 142.

³² *Nezaměstnanost v okresech: podíl nezaměstnaných osob ve věku 15-64 let* [online]. ceskenoviny.cz, 2022 [cit. 2023-06-11]. Dostupné z: https://www.ceskenoviny.cz/index_img.php?id=616161

sociálně patologických jevů, umísťuje se opakovaně na spodních příčkách různých žebříčků kvality života,³³ existoval před provedením šetření předpoklad vyšší míry radikálnosti názorů ve zkoumaném vzorku studentů. Kromě toho proběhla v letech 2019-2021 pandemie nemoci COVID-19, která rovněž mohla přispět ke změně politických postojů prvovoličů.

Jak bylo uvedeno výše, v září 2021, tedy ještě před konáním voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, proběhl projekt tzv. Studentských voleb prováděný organizací Člověk v tísni. Ačkoliv akt pomyslného hlasování proběhl na poměrně rozsáhlém množství škol, nejednalo se zdaleka o všechny střední školy v České republice. Celkový počet středních škol v České republice se blíží třinácti stům.³⁴ Celkem se do projektu v roce 2021 zapojilo 312 škol, mezi nimi 159 gymnázií a 120 středních odborných škol.³⁵

Samotní autoři projektu uvádějí, že zastoupení jednotlivých typů škol, v nichž Studentské volby proběhly, nereprezentuje reálnou strukturu zastoupení škol dle jejich typu a dle regionálního rozložení v ČR. Studenti zúčastněných škol odevzdali celkem 40 899 platných hlasovacích lístků. Možnost volit měli studenti starší 15 let.³⁶

Projekt s názvem *Studentské volby* se tak podstatným způsobem odlišoval od šetření provedeného autorem v Karviné, neb zahrnuje širší věkovou kategorii studentů (od 15 let), zatímco do „karvinského“ šetření byli zapojeni středoškolští studenti od 17 let věku. Toto věkové omezení podle názoru autora dává smysl především z toho důvodu, že ve věku od 17 let již mladí lidé dokáží lépe reflektovat veřejné dění a učinit vyvrálejší rozhodnutí o své politické preferenci, nežli studenti patnácti – a šestnáctiletí. Většina respondentů v době šetření již dosáhla 18 let věku, dotazovaní tedy byli prvovoliči, anebo se zanedlouho prvovoliči stali, a tedy mohli být zahrnováni do běžných sociologických průzkumů, týkajících se voleb do PS PČR.

Zároveň se na rozdíl od projektu Člověka v tísni nejednalo o simulaci voleb, jejíž výsledek určí volební model, ale o dotazníkové šetření obsahově zaměřené mimo jiné na meritorní otázky, které s volebním chováním přímo nesouvisí, ale vyjadřují do jisté míry určitý druh mentálně hodnotového nastavení vzhledem k politickým preferencím. Studenti tedy mohli uvést více politických subjektů, mezi kterými se rozhodují a měřen mohl být i tzv. volební potenciál (viz níže). Mimoto se dotazník odlišoval od prostého měření politických nálad i svou druhou částí zjišťující míru anomie a sociální distance, přičemž tyto hodnoty mohou ukazovat na rozšíření postojů, které jsou blízké krajní pravici.

³³ Index kvality života v českých městech v roce 2021 - Aktuálně.cz. Zprávy - Aktuálně.cz [online]. Copyright © [cit. 28. 05. 2023]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/index-kvality-zivota-2021-kde-se-v-cesku-nejlepe-zije/r~c4f0f92c573411eca1070cc47ab5f122/>

³⁴ České školy v číslech. Století statistiky. [online]. [cit. 13. 03. 2024]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/stoletistatistiky/ceske-skoly-v-cislech>

³⁵ Výsledky Studentských voleb do Poslanecké sněmovny 2021 [online]. [cit. 13. 03. 2024]. Dostupné z: https://www.jsns.cz/nove/projekty/studentske_volby/poslanecka-snemovna-2021/vysledky/sv_parlamentni_2021_vysledky.pdf

³⁶ Tamtéž.

Přes výše uvedené mohou výsledky zjištěné v tzv. Studentských volbách posloužit alespoň pro orientační srovnání s údaji zjištěnými v šetření, které provedl autor článku.

Předmětem výzkumu bylo zmapování voličských preferencí, resp. volebního potenciálu krajně pravicových subjektů v kontextu zjišťované anomie a míry sociální distance vůči vybraným národnostním a jiným menšinám. Objektem výzkumu byli studenti třetích a čtvrtých ročníků dvou vybraných středních škol, v případě osmiletého gymnázia též studenti septim a oktáv.

Pro účely dotazníkového šetření byly vybrány dvě střední školy odlišného typu. Jedná se o Gymnázium Karviná (GK) a Střední průmyslovou školu Karviná (SPŠK). Tyto dvě typově odlišné školy byly vybrány záměrně. Zatímco na gymnázia představují typ středoškolského vzdělávání se všeobecným vzděláním, průmyslové školy jsou úzce zaměřenými školami, které své studenty připravují k zaměstnání v určitém, zpravidla technickém, oboru. Tomu odpovídá i odlišná skladba vyučovacích předmětů. Zatímco průmyslové školy kladou důraz na předměty technického charakteru, na gymnáziích je silněji zastoupen prvek společenskovedního vzdělávání. Z toho vyplynul i výzkumný předpoklad, že k radikálním politickým směrům budou více inklinovat studenti střední průmyslové školy, protože výuka předmětů, ve kterých by se s problematikou politického extremismu a radikalismu setkali, je z výše uvedených důvodů omezena. Naopak studenti gymnázia měli být dle autorova předpokladu vůči inklinaci k pravicově populistickým stranám více imunní.

Autor si je vědom skutečnosti, že dotazovaná skupina respondentů není reprezentativním vzorkem středoškolské mládeže v daném regionu, zejména proto, že do něj z časových důvodů nebyli zařazeni studenti všech středoškolských zařízení ve městě. Tato skutečnost byla zapříčiněna omezenými možnostmi realizace dotazníkového šetření, která závisela zejména na ochotě škol se na takového šetření zúčastnit. Na druhou stranu však zjištěné údaje určitou vypovídací hodnotu jistě mají, především pro výše uvedené rozdíly mezi názorovým rozložením obou skupin studentů.

Technické parametry šetření

Dotazníkové šetření probíhalo ve třetích a čtvrtých ročnících Střední průmyslové školy Karviná a ve třetích a čtvrtých ročnících Gymnázia Karviná, v případě osmiletého studijního programu pak v tzv. septimách a oktávách. Studenti obdrželi strukturovaný dotazník, který byl rozdělen na dvě části.

První část sledovala politické preference respondentů. Bylo v ní uvedeno jedenáct relevantních politických subjektů, které se ucházely o přízeň voličů volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu české republiky v letech 2013 a 2017. U každé z jedenácti politických stran byly uvedeny tři významné programové body, které jsou pro tyto subjekty typické, potažmo představují stěžejní témata politického zaměření daného subjektu. Programové body byly provedeny výběrem z webových stránek každého z jedenácti zvolených subjektů. Z pravého pólu politického spektra byly vybrány subjekty Svoboda a přímá demokracie a Dělnická strana sociální

spravedlnosti.³⁷ Respondenti měli možnost buď zakroužkovat jednu politickou stranu v případě, že již byli pevně rozhodnutí ji volit. Další možností bylo označit 1 až 3 strany, o jejichž volbě respondent uvažoval. Třetí variantou odpovědi byla věta „K volbám bych nešel“. Respondenti, kteří zvolili tuto odpověď, byli ve vyhodnocování dotazníku označeni za nevoliče.

V další části jsem zjišťoval míru anomie a sociální distance. U této problematiky je možné vysledovat některá názorová schémata, ve kterých uvažují jednotliví respondenti. Řada z názorů, které byly zjišťovány, pak koreluje s názorovým proudem krajní pravice a bylo přínosné zjistit, zda se takto uvažující studenti identifikují s programovými body krajně pravicových hnutí. Jinými slovy, zda studenti, kteří ve druhé části dotazníku projevili vyšší míru sociální distance či anomie zvažují volbu některého z krajně pravicových subjektů.

Pokud jde o samotný termín anomie, lze ji definovat jako sociální situaci, ve které dochází k rozkladu a zhroucení dosavadního normativního řádu (soustavy hodnot společnosti nebo sociální skupiny). Tento pojem do sociologie zavedl E. Durkheim.³⁸

Podle tzv. Sroleho indexu anomie pak lze určit u jednotlivce míru anomie – vysokou, střední a nízkou. Zatímco totiž E. Durkheim užíval pojmu anomie pro popis stavu celé společnosti, L. Srole ho využil pro popis individuů. Konceptualizoval tedy anomii jako kontinuum určitého psychického stavu, psychické izolace nebo též sociální malitengrace, v němž na jeho jednom pólu má jedinec pocit sounáležitosti s jinými, na pólu opačném pocit vzdálenosti od jiných, pocit odcizení.³⁹

Míra anomie byla zjišťována prostřednictvím následující sady otázek:

- 1.) Nemá cenu se obracet na úřady, protože ty se o problémy obyčejných lidí nezajímají.
- 2.) Člověk dnes musí žít jen pro přítomnost, budoucnost se o sebe bude muset postarat sama.
- 3.) Ať si říká, kdo chce, co chce, průměrný člověk se má stále hůře.
- 4.) Není příliš poctivé přivádět děti na svět, když budoucnost je tak nejistá.
- 5.) Dnes člověk vsutku neví, na koho se může spolehnout.

Respondent měl u každého z výše uvedených tvrzení zvolit jednu z nabízených odpovědí odstupňovaných od naprostého souhlasu po naprostý nesouhlas.

³⁷ Strana DSSS sice ve volbách do Poslanecké sněmovny roku 2021 samostatně nekandidovala, když podpořila subjekt Volný blok. Šlo o dříve vzniklou stranu Česká Suverenita, která krátce před volbami změnila název na Volný Blok v souvislosti se spoluprací s poslancem zvoleným roku 2017 za SPD Lubomírem Volným. Po volebním neúspěchu se projekt ukázal být pouze jednorázovým pokusem o politický průlom, když se strana vrátila k názvu Česká Suverenita, přičemž se neprofiluje jako autentická krajně pravicová strana, jejím předsedou je od roku 2024 někdejší premiér a lídr sociální demokracie Jiří Paroubek. Samotná DSSS má však delší historii a ve svých aktivitách nadále pokračuje, jak ukazují např. lokální úspěchy v komunálních volbách roku 2022.

³⁸ DANICS, Štefan; DUBSKÝ, Josef a Lukáš URBAN. *Základy sociologie a politologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 120.

³⁹ RABUŠIC, Ladislav a Petr MAREŠ. Je česká společnost anomická? *Sociologický časopis*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 1996, roč. 32, č. 2, s. 175-187. ISSN 0038-0288.

Dále byla ve druhé části dotazníku zjišťována míra vnímání jednotlivých hrozeb, jako např. války, surovinová krize či zpravodajské skupiny cizích států. A konečně v závěru druhé části měl respondent sám sebe označit na jedenáctibodové stupnici vyjadřující pravolevou osu politického spektra, přičemž číslo 1 označovalo levý okraj politického spektra, číslo 6 politický střed a číslo 11 pravý okraj politického spektra.

Šetření probíhalo v průběhu měsíce října roku 2021, tedy krátce po volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Respondenti již tedy byli obeznámeni s výsledkem parlamentních voleb. Na rozdíl od předešlého šetření s obdobnými parametry, které bylo autorem článku provedeno roku 2016 pro potřeby rigorózní práce na stejných školách, mohli být tentokrát respondenti ve svých názorech již ovlivněni okolnostmi souvisejícími probíhající pandemií nemoci COVID-19.

Získaná data byla zpracována na půdě Sociologického ústavu Akademie věd ČR prostřednictvím programu SPSS.

Celkem se šetření zúčastnilo 238 respondentů, přičemž 173 z nich tvořili muži (73 %), zatímco 65 (27 %) tvořily ženy. Disproporce mezi počtem chlapců a dívek byla dána odlišným složením tříd na technicky zaměřené SPŠK, jejíž třídy byly složeny takřka výhradně z chlapců, zatímco na gymnáziu byl poměr chlapců a dívek vyvážený.

Pokud jde o věkové složení respondentů, 8 % z nich bylo sedmnáctiletých. Největší skupina studentů (53 %) uvedla jako svůj věk 18 let, 37 % dotazovaných bylo ve věku 19 let a zbývající studenti (2 %) byli dvacetiletí.

Výsledky šetření

Výsledky šetření lze shrnout do tří základních oblastí, a sice v oblasti volebních preferencí, v oblasti míry sociální distance a v oblasti míry anomie.

1.) Volební preference

Stěžejním bodem zájmu v rámci získaných výsledků byly údaje o příklonu ke krajně pravicovým politickým stranám, tedy k extrémně pravicové Dělnické straně sociální spravedlnosti (DSSS) a k pravicově populistickému hnutí Svoboda a přímá demokracie (SPD). Na tomto místě je zapotřebí zdůraznit, že zkoumaný vzorek studentů vykázal poměrně vysokou míru nerozhodnosti. Z celkového počtu dotazovaných se 10 % respondentů označilo za nevoliče. Dalších 34 % dotazovaných, tedy více než jedna třetina souboru, nebylo rozhodnutých, pro kterou stranu by hlasovali. Pevně rozhodnutých pro volbu jedné konkrétní strany tak byly necelé tři pětiny dotazovaných, konkrétně 56 %.

Pro volbu SPD se vyslovilo 6 % celého vzorku dotazovaných, resp. 11 % z těch, kteří již byli o své volbě rozhodnuti. Pro volbu DSSS se vyslovila velmi malá část respondentů: pouze 1 % všech dotazovaných, resp. 2 % těch, kteří již byli rozhodnuti. V součtu se tedy pro některou ze dvou krajně pravicových formací vyslovilo 7 % všech dotazovaných, potažmo 13 % pevně rozhodnutých.

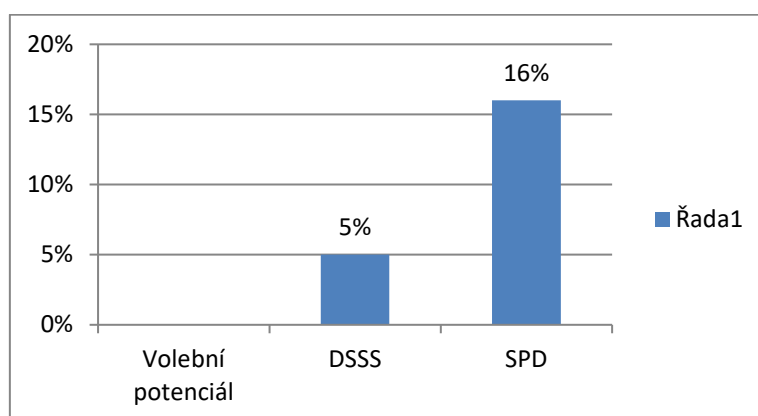
Výše uvedené hodnoty ovšem vznikly, jak bylo uvedeno, výpočtem zahrnujícím pouze ty respondenty, kteří byli pevně přesvědčeni, že předmětné subjekty budou volit. Jedná se tedy o tzv. politické preference (při zohlednění celého vzorku respondentů), případně volební model (po odečtení nevoličů a nerozhodnutých). Zajímavější údaj s vyšší vypovídací hodnotou je údaj ukazující, jak vysoký podíl dotazovaných zvažuje,

že danou stranu by mohl volit. Pomocí tohoto údaje pak můžeme měřit tzv. volební potenciál. DSSS takto zvažovalo další 3 % ze všech dotazovaných, případně 10 % nerozhodnutých. Vyšší počet dotazovaných zvažoval volbu SPD – jednalo se o 8 % všech dotazovaných, ale 24 % ze všech nerozhodnutých.

Součtem těch respondentů, kteří deklarovali rozhodnutí volit daný politický subjekt a respondentů, kteří volbu předmětného subjektu alespoň zvažovali, získáme tzv. voličský potenciál, tedy údaj, jak vysokého volebního zisku by daný subjekt dosáhl v případě, že by jej volili všichni voliči, kteří o jeho volbě alespoň uvažují. U DSSS ve zkoumaném vzorku dosáhl tento údaj hodnoty 5 % z těch, kteří se chtěli zúčastnit voleb. SPD dosáhla hodnoty 15 % z celkového počtu respondentů a 16 % z těch, kteří deklarovali, že se zúčastní voleb.

Ze zjištěných hodnot je patrné, že odchylky od celostátních politických preferencí nejsou nikterak významné. Zřejmý je rozdíl u extrémní pravice – DSSS roku 2017 obdržela v celostátních volbách jen 0,2 % hlasů a před volbami roku 2021 sama nekandidovala a místo toho podpořila uskupení Volný blok. Nejvyšší možný počet hlasů, který by v případných volbách v rámci zkoumaného vzorku DSSS obdržela, činí 5 %. SPD pak dosahuje nejvyšší podpory 16 %.

Graf č. 1 – zdroj: autor

Zajímavé rozdíly jsou znát v názorovém rozložení mezi oběma školami. Pokud bychom k výpočtu potenciálu využili odpovědi všech respondentů, DSSS by v takovém případě zvažovala 4 % studentů SPŠK, ale jen 2 % studentů GK. Pokud bychom však potenciál vyčíslili pouze z odpovědí nerozhodnutých voličů, tento údaj by v případě SPŠK vzrostl na 11 % a v případě GK na 7 %.

Ještě vyšší hodnoty byly zaznamenány v případě SPD. Z množiny všech respondentů zvažovalo volbu SPD 10 % studentů SPŠK a 6 % studentů GK. Pokud bychom vzorek opět zúžili pouze na nerozhodnuté respondenty, pak volbu SPD zvažovala více než jedna čtvrtina, konkrétně 26 %, studentů SPŠK a téměř jedna pětina, přesně 19 % studentů GK.

Z uvedených naměřených hodnot lze vyčíst dva důležité poznatky. Prvním je jednoznačně vyšší inklinace ke krajní pravici, nežli je tomu u celkové populace. Druhým pak vyšší inklinace ke krajně pravicovým subjektům u studentů techničtější zaměřeného studia nežli u studia s obecným vzděláváním.

Míra inklinace ke krajní pravici je vyšší i ve srovnání s výsledky tzv. Studentských voleb, které provedla organizace Člověk v tísni před volbami roku 2021. V nich hnutí podpořilo SPD 4 % studentů a uskupení Volný blok pak 3,3 % studentů.⁴⁰

Z hlediska pohlaví byly zaznamenány rovněž poměrně výrazné rozdíly v příklonu ke krajní pravici, zejména v případě SPD. Pokud jde o celý vzorek respondentů, volbu DSSS deklarovalo 1 % mužů a 2 % žen, tedy podobně nízký podíl u obou pohlaví. V případě SPD se však subjekt jednoznačně vyšší podpoře těšil mezi chlapci – konkrétně 8 %, zatímco mezi dívkami jen 3 %. Po odečtení těch respondentů, kteří deklarovali, že se voleb nezúčastní, se rozdíly u SPD pochopitelně zvýraznily. V případě DSSS zůstaly fakticky nezměněné, podpora mezi chlapci činila 1 %, u dívek pak 2 %. Ovšem u SPD pak vzrostla podpora u chlapců na 8 %, zatímco u dívek jen na 3 %.

Poněkud odlišné hodnoty byly zjištěny mezi těmi respondenty, kteří ještě nebyli rozhodnuti pro volbu některé ze stran. V této skupině zvažovalo volbu DSSS 5 % dotazovaných studentů, ale ani jedna studentka. Sečteme-li tedy rozhodnuté voliče DSSS s těmi, kteří volbu této strany alespoň zvažují, zjistíme, že volební potenciál DSSS je vyšší mezi chlapci, když činí 6 %, zatímco u dívek je shodný s politickými preferencemi – pouze 2 %.

V případě SPD volbu strany zvažovalo 9 % chlapců a 8 % dívek, pokud tyto hodnoty měříme vzhledem ke všem respondentům. Mezi nerozhodnutými voliči podíl mužů zvažujících volbu SPD vzrostl na 25 %, u dívek se jednalo o 22 %.

Vidíme tedy obecně u obou pohlaví vyšší míru akceptace radikální/populistické pravice nežli pravice extrémní. Zároveň je zřejmé, že mírně vyšší podpoře se krajní pravice těší u mužů, nežli u žen. Srovnáme-li volební potenciál zkoumaného vzorku respondentů s politickými náladami v obecné populaci, zjistíme, že inklinace ke krajní pravici je vyšší, ovšem nikterak výrazně.

2.) *Míra sociální distance*

Pozoruhodná zjištění přinesly rovněž výsledky druhé části dotazníku. V této části byla nejprve zjišťována tzv. sociální distance. Pro tento účel byla v dotazníku využita tzv. Bogardova škála sociální distance, která měří rasismus a jiné etnické předsudky. V podstatě se jedná o sérii výroků, které mají ukázat, jakou sociální vzdálenost respondenti pociťují mezi sebou a jinými skupinami. Odpovědi ukazují, jak blízký kontakt a jaký vztah se členy těchto skupin by respondent toleroval či akceptoval.⁴¹

Respondentům byla v tabulce předložena tabulka s příslušníky různých sociálních, etnických, národnostních a jiných skupin, např. bezdomovec, prostitutka, Rom, Slovák, Černoch apod. U každé z nabízených možností měl respondent zvolit jednu ze sedmi odpovědí, která nejlépe vystihuje jeho vztah k dané skupině. První ze sedmi odpovědí zněla „Přijal bych ho/ji do rodiny jako partnera, snachu či zetě“.

⁴⁰ Výsledky Studentských voleb do Poslanecké sněmovny 2021 [online]. [cit. 13. 03. 2024]. Dostupné z: https://www.jsns.cz/nove/projekty/studentske_volby/poslanecka-snemovna-2021/vysledky/sv_parlamentni_2021_vysledky.pdf

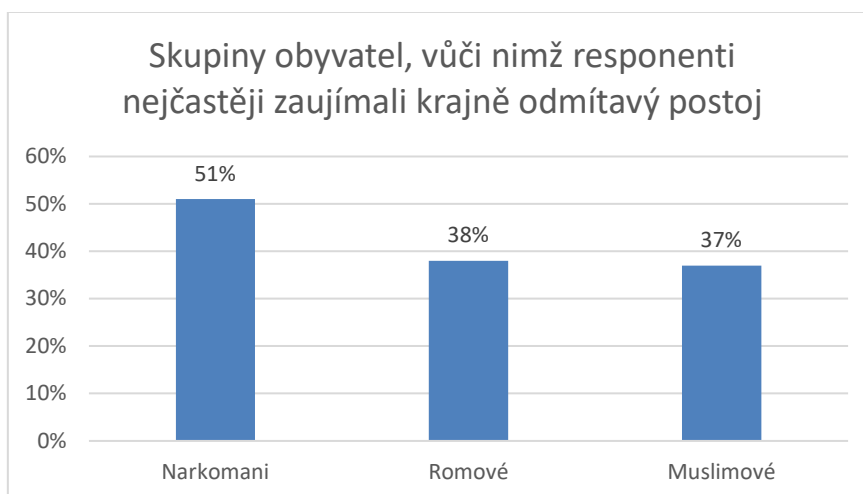
⁴¹ HAYES, Nicky. *Základy sociální psychologie*. Vydání 3. Praha: Portál, 2003, s. 113. ISBN 80-7178-763-9.

Na opačné straně sedmistupňové škály pak bylo tvrzení „Odsunul bych je nejraději pryč z ČR“.

Na sedmistupňové škále se poměrně zřetelně projevilo rozdílné kolektivní vnímání různých národnostních, etnických či jiných sociálních skupin. Zatímco např. v případě Slováků zvolilo krajní odpověď „Odsunul bych je nejraději pryč z ČR“ pouze 2 % respondentů, ve vztahu k Romům tuto možnost zvolilo 38 % dotazovaných. Takřka totožný podíl dotazovaných 37 %, zvolil tuto mezní variantu svého postoje i ve vztahu k muslimům. Pokud tento údaj porovnáme s výše zjištěným potenciálem krajně pravicových subjektů, ukáže se, že tuto krajní variantu zvolilo mnohem více dotazovaných než těch, kteří by jen uvažovali o volbě krajní pravice.

Z výše uvedeného tedy vyplývá několik významných poznatků. Ve vzorku respondentů se projevily výrazně diferencované postoje k různým, především národnostním a náboženským, skupinám. Zatímco Slováci nebo Vietnamci byli vnímáni veskrze pozitivně, ve vztahu k Romům se projevily přinejmenším rezervovaný postoj. Podobně vyhraněné postoje se projevily u velké části dotazovaných i ve vztahu k muslimům.

Nejvyšší míru sociální distance respondenti ovšem projevili ve vztahu k narkomanům, u kterých více než polovina dotazovaných 51 % zvolila krajní variantu „Odsunul bych je nejraději pryč z ČR“. Druhý nejvyšší počet této odpovědi byl zaznamenán ve vztahu právě k výše zmíněným Romům 38,2 % a třetí nejvyšší pak v postojích k muslimům 37 %.

Graf č. 2 – zdroj: autor

Jisté rozdíly lze vyčíst mezi postoji studentek a studentů. Obecně lze konstatovat, že vyšší míra sociální distance byla zjištěna u chlapců, dívky se projevily ve svých postojích umírněněji. Například pro odsun narkomanů se vyslovilo 53 % studentů a pouze 45 % dívek.

Zajímavým zjištěním je prakticky stejná míra distance vůči Romům jak u mužů, tak u žen, oproti tomu poměrně výrazný rozdíl lze vyčíst u studentů a studentek v krajním postoji vůči muslimům, kde extrémní variantu požadující jejich odsun z České republiky zvolilo 42 % mužů, ale jen 26 % žen.

Podobně jako v případě inklinace ke krajně pravicovým stranám se také vyšší míra sociální distance projevila u studentů SPŠK. Zřetelné je to u všech tří skupin, vůči kterým se nejvíce vymezoval dotazovaný vzorek respondentů jako celek – tedy u narkomanů, muslimů a Romů. Odpověď preferující krajní řešení, tedy odsun dané skupiny lidí z České republiky, zvolilo v případě narkomanů 55 % studentů SPŠK, ale jen 44 % studentů gymnázia. Na střední průmyslové škole zvolilo tuto variantu v případě muslimů 44 % dotazovaných studentů, zatímco na gymnáziu pouze 26 %. A konečně v případě Romů se vyslovilo pro jejich odsun 42 % studentů střední průmyslové školy a 33 % studentů GK.

Pozoruhodná zjištění přinesla ta část dotazníku, která se zaměřovala na vnímání hrozeb. Respondenti se měli vyjádřit k sérii jevů, které měli vyhodnotit jako velkou, malou či žádnou hrozbu. Jako jednoznačně největší hrozbu vnímali dotazovaní hrozbu teroristických skupin či jednotlivců – 82 % dotazovaných je označilo za „velkou hrozbu“, dalších 12 jako „malou hrozbu“ a shodně po 3 % dotazovaných zvolilo buď možnost „žádnou hrozbu“ nebo „nevím“. Na druhém místě mezi vnímanými hrozbami se možná poněkud překvapivě umístil mezinárodní organizovaný zločin, který 70 % respondentů označilo za „velkou hrozbu“, přesně 21 % za „malou hrozbu“, jen 4 % za „žádnou hrozbu“ a zbylých 5 % zvolilo možnost „nevím“. Trojici nejsilněji vnímaných hrozeb uzavřela hrozba války, kterou jako „velkou hrozbu“ uvedlo 63 % dotazovaných, téměř jedna pětina, konkrétně 19 % pak za „malou hrozbu“ a 16 % za „žádnou hrozbu“. Jen 2 % respondentů zvolilo variantu „nevím“.

Poměrně významné rozdíly lze vyčíst z výsledků míry anomie podle typu školy, na které bylo šetření provedeno. Například terorismus považovaly za velkou hrozbu tři čtvrtiny (75 %) studentů gymnázia, zatímco na střední průmyslové škole jej takto označilo dokonce 85 % dotazovaných. Vyšší míru obav projevili studenti SPŠK rovněž v případě mezinárodního organizovaného zločinu, který označilo za velkou hrozbu 71 % z nich, v případě GK to bylo 67 %.

Rozdíly ve vnímání hrozeb mezi pohlavími nebyly natolik výrazné, například teroristické skupiny a jednotlivce považovalo za velkou hrozbu 83 % chlapců a 79 % dívek. Ještě nižší rozdíl byl naměřen v případě mezinárodního organizovaného zločinu, který za velkou hrozbu považovalo 70 % chlapců a 69 % dívek.

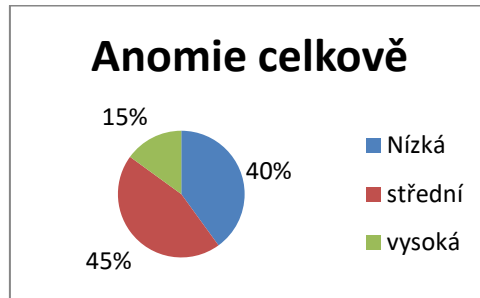
3.) *Míra anomie*

Stejně jako v případě inklinace k radikálně pravicovému politickému proudu a u sociální distance, byly zjištěny i významné rozdíly mezi respondenty v rámci zkoumání míry anomie. Celkově byla vysoká anomie naměřena u 15 % respondentů zkoumaného vzorku, dalších 45 % vykazovalo střední míru anomie a 40 % nízkou anomii.

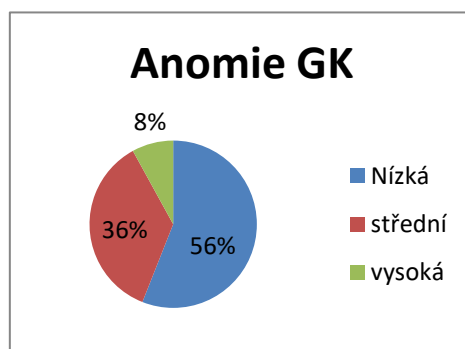
Vyšší míra anomie byla v rámci vzorku respondentů naměřena u mužů – 18 % z nich vykazovalo vysokou míru anomie, zatímco 47 % střední míru anomie a 35 % nízkou míru anomie. V případě žen byla vysoká anomie zjištěna pouze u pouhých 6 % z nich, střední míra anomie u 40 % a nízká míra byla zjištěna dokonce u většiny dotazovaných dívek – 54 %.

Vyšší míru anomie vykazovala ta část vzorku respondentů, která navštěvovala SPŠK – 19 % z těchto studentů vykazovalo vysokou míru anomie, 51 % střední míru anomie a nízká anomie byla zjištěna u 30 % z nich.

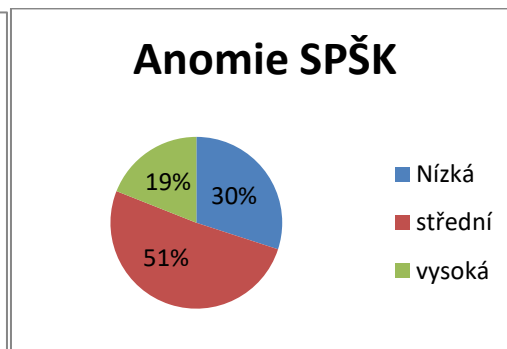
Oproti tomu na gymnáziu vykazovalo vysokou míru anomie 8 % studentů, střední míru anomie 36 % a nízkou pak většina gymnazistů – 56 %.

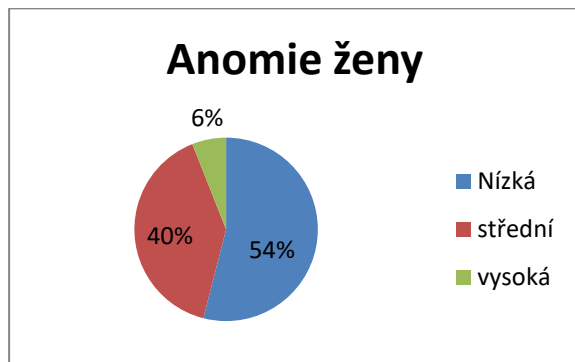
Graf č. 3 – zdroj: autor

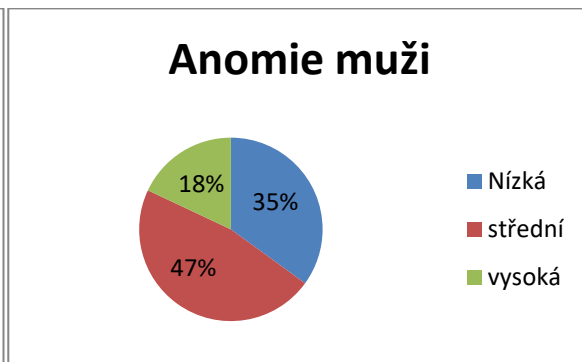
Graf č. 4 – zdroj: autor

Graf č. 5 – zdroj: autor

Graf č. 6 – zdroj: autor

Graf č. 7 – zdroj: autor

Závěr

Šetření provedené mezi studenty třetích a čtvrtých dvou středních škol v Karviné v říjnu 2021 přineslo několik základních zjištění. Týkají se především volebního potenciálu krajně pravicových subjektů a míry anomie a sociální distance.

Na základní výzkumnou otázku ze začátku článku lze tedy odpovědět: U karvinských prvovoličů se projevuje poměrně vysoká míra inklinace ke krajní pravici, když obě krajně pravicové strany mohou dosahovat ve zkoumané skupině v součtu téměř pětínové podpory. Volební potenciál hnutí SPD dosáhl 16 %, v případě DSSS se jednalo o 5 %.

Tento příklon k radikální pravici zřejmě souvisí s vysokou mírou sociální distance zjištěnou u daného vzorku respondentů. Dotazovaní studenti deklarovali svůj rezervovaný až negativně vyhraněný postoj k několika sociálním, etnickým a náboženským skupinám, především k narkomanům, Romům a muslimům. Vzhledem ke skutečnosti, že součástí podstaty krajně pravicové politiky je tvrdý až nepřátelsky naladěný postup vůči příslušníkům mimo jiné výše uvedených skupin, je korelace se sympatiemi k nacionální pravici zřejmá. Odmítavý postoj vůči příslušníkům některých těchto skupin vysoce převyšoval samotný volební potenciál předmětných politických stran.

Většina respondentů intenzivně vnímala riziko některých sociálně-patologických jevů, například hrozbu mezinárodního organizovaného zločinu či terorismu. U relativně velké části studentů (zhruba 15 %) byla naměřena vysoká míra anomie, u 45 % střední míra anomie. U výrazné většiny studentů – přesně u 60 % – tedy byla naměřena vyšší než nízká míra anomie. Toto vysoké číslo jednoznačně ukazuje na korelaci mezi vysokou popularitou krajní pravice a vysokou mírou anomie, protože právě anomici kvůli svým pocitům „rozladěnosti“ jsou lidé, kteří inklinují k volbě politického radikalismu. Míra anomie naměřená u této části populace tedy může sloužit jako indikátor vyšší popularity radikálních politických stran.

Uvedené faktory mohou tedy přispívat k inklinaci k politickému radikalismu, případně extremismu. V souvislosti s aktuální politickou a hospodářskou situací a v kontextu probíhajících válečných konfliktů v oblastech nepříteli vzdáleným středoevropskému prostoru, lze očekávat, že příklon mladých voličů přinejmenším v regionech se strukturálními sociálními a ekonomickými problémy k pravicově populistickému proudu bude v následujících volbách do Evropského parlamentu či do krajských zastupitelstev nebo do poslanecké sněmovny znatelný.

Literatura

- DANICS, Štefan; DUBSKÝ, Josef a Lukáš URBAN. *Základy sociologie a politologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009.
- DANICS, Štefan a Ladislava TEJCHMANOVÁ. *Extremismus, radikalismus, populismus a euroskepticismus*. Vydání I. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2017. ISBN 9788074521225.
- EIBL, Otto a Miloš GREGOR. *Volby do Poslanecké sněmovny v roce 2017*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2019. Politologická řada, s. 151. ISBN 978-80-7325-476-6.
- FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-521-0.
- HAYES, Nicky. *Základy sociální psychologie*. Vydání 3. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-763-9.
- HOLAS, Jakub. *Politický radikalismus a mládež*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2013. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-131-8.
- KUBÁT, Michal; Martin MEJSTRÍK a Jiří KOCIAN, ed. *Populismus v časech krize*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 9788024634395.

PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6. aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.

SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: uvedení do problematiky*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2907-7.

Extremismus mládeže v České republice. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1996. ISBN 80-86008-31-2.

Články

RABUŠIC, Ladislav a Petr MAREŠ. Je česká společnost anomická? *Sociologický časopis*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 1996, roč. 32, č. 2, s. 175-187. ISSN 0038-0288.

Elektronické zdroje

„Ne Židům, gayům a EU.“ Polská krajní pravice chce k moci, úspěšně se maskuje – Seznam Zprávy. [online]. Copyright © Seznam Zprávy, a.s. [cit. 21. 05. 2023]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-stredni-evropa-ne-zidum-gayum-a-eu-polska-krajni-pravice-chce-k-moci-uspesne-se-maskuje-228743>

Czech far-right parties to push for Green Deal reversal after EU elections Euractiv.com [cit. 06. 01. 2024]. Dostupné z: <https://www.euractiv.com/section/elections/news/czech-far-right-parties-to-push-for-green-deal-reversal-after-eu-elections/>

České školy v číslech. Století statistiky. [online]. [cit. 13. 03. 2024]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/stoletistatistiky/ceske-skoly-v-cislech>

How the United Kingdom voted on Thursday... and why – LordAshcroftPolls – lordashcroftpolls.com [online] [cit. 14. 03. 2024]. Dostupné z: <https://lordashcroftpolls.com/2016/06/how-the-united-kingdom-voted-and-why/#more-14746>

Infografik: Bei den Jungen liegt die FPÖ vorn | Statista. *Statista – das Statistik-Portal: Statistiken, Marktdaten & Studien* [online]. Dostupné z: <https://de.statista.com/infografik/11505/wahlverhalten-bei-der-nationalratswahl-in-oesterreich-nach-geschlecht-und-altersgruppen/>

Nezaměstnanost v okresech: podíl nezaměstnaných osob ve věku 15-64 let [online]. ceskenoviny.cz, 2022 [cit. 2023-06-11]. Dostupné z: https://www.ceskenoviny.cz/index_img.php?id=616161

Němci by mohli volit už od 16 let. Ústavní změnu prosazuje prezident i většina německého parlamentu | iROZHLAS – spolehlivé zprávy. *iROZHLAS – spolehlivé a rychlé zprávy* [online]. Copyright © 1997 [cit. 21. 05. 2023]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/nemecko-volebni-vek-16-let-steinmeier-bundestag-volby-pravo_2305172336_har

Rakouský neonacista a politici AfD. Plán deportací sestřelil šedou eminenci – Seznam Zprávy. [online]. Copyright © Seznam Zprávy, a.s. [cit. 17. 01. 2024]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-stredni-evropa-konference-pobliz-wannsee-plan-deportaci-sestrelil-sedou-eminenci-afd-243802>

Research: The Relationship Between Immigration and. | migrationpolicy.org. *Migration Policy Institute* | migrationpolicy.org [online]. Copyright © 2001 [cit. 28. 01. 2024].

- Dostupné z: <https://www.migrationpolicy.org/research/relationship-between-immigration-and-nativism-europe-and-north-america>
- Salzburg-Wahl: FPÖ bei Jungen klar auf Platz 1 – oe24.at. oe24.at [online].
Copyright © SORA [cit. 20.05.2023]. Dostupné z:
<https://www.oe24.at/oesterreich/politik/landtagswahl-salzburg/salzburg-wahl-fpoe-bei-jungen-klar-auf-platz-1/553342780>
- Volby do zastupitelstev obcí 20. 10. – 21. 10. 2006. Volby.cz. [cit. 13. 03. 2024].
Dostupné z:
<https://www.volby.cz/pls/kv2006/kv11111?xjazyk=CZ&xid=1&xdz=2&xnumnuts=5204&xobec=576701&xstat=0&xvyber=0>
- Volby do zastupitelstev obcí konané 23. 09. – 24. 09. 2022. Volby.cz. [cit. 13. 03. 2024]. Dostupné z:
<https://www.volby.cz/pls/kv2022/kv111111?xjazyk=CZ&xid=1&xdz=2&xnumnuts=4206&xobec=567451&xstrana=1600&xstat=0&xvyber=0>
- Výsledky Studentských voleb do Poslanecké sněmovny 2021 [online]. [cit. 13. 03. 2024]. Dostupné z:
https://www.jsns.cz/nove/projekty/studentske_volby/poslanecka-snemovna-2021/vysledky/sv_parlamentni_2021_vysledky.pdf
- Vývoj registrované kriminality v roce 2022. Policie České republiky. [online]. [cit. 15. 03. 2024]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/vyvoj-registrovane-kriminality-v-roce-2022.aspx>
- Wahlrecht. Oesterreich.gv.at. [online] [cit. 12. 03. 2024]. Dostupné z:
https://www.oesterreich.gv.at/themen/transparenz_und_partizipation_in_der_demokratie/demokratie-und-wahlen/wahlen/1/Seite.320210.html#aktiv
- Wieso ist die AfD bei jungen Ostdeutschen so beliebt? | Deutschland | DW | 11. 06. 2021. [online]. Copyright © 2023 Deutsche Welle [cit. 20. 05. 2023]. Dostupné z:
<https://www.dw.com/de/wieso-ist-die-afd-bei-jungen-ostdeutschen-so-beliebt/a-57843954>

Ondřej Moňski, (*1991), PhDr. The author has a university degree in security management and criminalistics and is a graduate of the Police Academy of the Czech Republic in Prague. He is currently a PhD student at the Department of Security Studies, Faculty of Security Management, Police Academy of the Czech Republic in Prague. He is a member of the author collective of the publication *Radicalisation - Forms, Patterns and Security Aspects*, in which he published a chapter on the contemporary German far right. Since his graduation, he has been working in the Customs Administration of the Czech Republic, currently at the International Cooperation Department of the Investigation Section of the General Directorate of Customs.